oëzie van Debrot herdrukt

araibische situatie esublimeerd

ola Debrot wordt vaak de rloper van de Antilliaanse ratuur genoemd. Maar wie brot vergelijkt met Carai-che schrijvers, ontdekt dat maar ten dele juist is. Hij s de enige Antilliaan die op was. Want de literaire ustwording van het Carai-che gebied begint bij The acon in Trinidad, en vlak na verschijnen van dit tijd-rift komt Debrot met ,,Mijn ster de negerin". Deze novelle helemaal doortrokken van de ema's waarmee de eerste gene-tie Caraibische schrijvers zich ighielden. Frits Rupprecht is type van de Caraibische ens die tussen twee werelden eft: het westen en het Carai-che gebied. Die verscheurd-id beeldt Debrot heel concreet : nu eens leeft Frits in uropa, dan weer op Curacao. e moderne generatie Caraibi-che schrijvers plaatst die ver-heurdheid het liefste helemaal het Caraibische gebied. Er is n stroming die daarvoor het pe van de macamba pretu eert, en een andere stroming ijst juist de menging van ituren die in het Caraibische bied plaats vindt, als typisch raibisch aan. Zij aanvaarden realiteit.

De eerste generatie schrijvers ed onder wat zij aanvoelden s verscheurdheid. Dat blijkt t het proza van Debrot, het ijkt op een veel subtielere anier ook in zijn poëzie. Jaren-g moest men naar de biblio-eek gaan om de gedichten van ebrot te kunnen lezen. Nu is n keuze uit zijn gedichten ver-chenen onder de titel ,,Tussen grijze lijnen en andere ge-chten". Voor wie gelooft dat onder de oppervlakte van de geloze blijheid van de Carai-sche mens niets is, zullen de edichten van Debrot zeker uropees zijn.

Het zijn gedichten over het kort, er is iets verloren gegaan het leven dat niet meer terug e krijgen is. Hooguit is er een limp van te vatten in ge-ichten, maar dan tussen de rijze lijnen. Voor wie arg-anend staat tegenover die mplificatie van de blije, venslustige Caraibische mens, in de gedichten van Debrot aarom niet typisch Europees, aar algemeen menselijk. Dat lijkt trouwens ook uit de loca-ies van de gedichten: eruzalem, Toledo, Dachau, Griekenland, Mexico, Parijs uracao.

Dat kosmopolitische en het evoel van verlorenheid gaat amen in het beeld van de ver-oren zoon, dat herhaaldelijk op-uikt in de gedichten.

Werkelijk schitterend in ,Kwatrijnen van de verloren oon":

Zwervers als ik, zij leren te weven/ over de moeilijkheden an het leven/ Even vonkt iets als hoop uit hun ogen/ maar met een kwinkslag is dit ras verdwenen.

Het gaat Debrot in zijn gedichten niet om geëngageerdheid met een bepaalde groep of politieke doctrine. Het gaat hem om wat hijzelf ziet als grondslag van zijn bestaan. Slechts in één gedicht klinkt de actualiteit door. Dat gebeurt in een van de Kwatrijnen uit Fort Amsterdam:

Droevig eiland droevig volk/ droevig eiland in de kolk/ van de maalstroom van de maalstroom/ droevig eiland zonder tolk.

Die tolk had Debrot kunnen zijn, maar hij is sterk doortrokken van de betrekkelijkheid van alle dingen. Er zijn mensen die dat afkeuren, maar ik zou niet graag een gedicht hebben willen missen als ,,De Galerij", waarin op superieure wijze de zelfironie van het menselijk tekort overkomt:

De gouverneur loopt door de galerij/ Daar hangen zijn voorgangers, zij aan zij/, vrijwel vergeten zonder onderscheid/ Hij droomt steeds vaker van vergetelheid.

In zulke relativeringen maakt Debrot zich ook tot een tolk, niet van de maalstroom van de actualiteit, maar van de mensen die in die maalstroom zoeken naar dat wat blijft. En daarbij komt Debrot tot

van ons rest evenmin/ anders dan herinnering

Wat hij in feite doet, is de verscheurdheid van hemzelf, zijn onrust, zijn zoeken naar een vast punt, sublimeren tot iets algemeen menselijks, los van welke cultuur dan ook. Hij doet dat met een technisch meesterschap over de taal, dat zich vooral op de vierkante centimeter van het twatrijn volledig kan uitleven.

In de maalstroom van de tijd is ,,Tussen de grijze lijnen" een vast punt, want de bundel bevat grootste poezie.

B. JOS DE ROO

Cola Debrot, Tussen de grijze lijnen en andere gedichten. G.A. van Oorschot, Amsterdam. Prijs: F. 14,30.

portret voor de galerij?

Un busqueho riba origen di Papiamento:

Jorge de Castro met oud nieuws

OP ARUBA VERSCHEEN EEN BOEKJE getiteld "Un busqueho riba origen di Papiamento", geschreven door Jorge G. de Castro. Het boek is opgebouwd uit drie delen, te weten: 1. "Introdukshon", een leerdicht dat o.a. wijst op de volmaaktheid van het Papiaments, de noodzaak zuiver Papiaments te spreken en de innige verbondenheid van de Antilliaan met het Papiaments. 2. "Prologo". Het Papiaments is het enige teken dat overbleef van de taal van het Amerikaanse kontinent en wij moeten over deze taal waken. Er wordt gewezen op de noodzaak alle aspekten van het Papiaments grondig te bestuderen zodat eens het Papiaments over de gehele wereld erkend wordt als een taal. Ter vergelijking wordt de ontwikkeling van het Spaans aangegeven vanaf 711 tot 1714 met de oprichting van "La Real Academia Espanola".

Het Papiaments is geen belemmering voor het onderwijs, immers de Antillen hebben zelfs toen er weinig scholen waren personen voortgebracht die zich onderscheiden hebben: Pedro Luis Brion, Manuel Piar, George Maduro, Boy Ecury, en velen uit omliggende landen stuurden hun kinderen voor opvoeding naar Curacao. 3. "Di unda papiamentu a sali? Kiko nos papiamento ta?" Dit deel omvat de rest van het boek, blz. 12-40. De schrijver traceert de geschiedenis van de taal der drie Benedenwindse Eilanden uitgaande van het bestaan van één taal van het hele Amerikaanse kontinent, al vanaf de tijd vóór de zondvloed van Noë. Twee indianenstammen die een belangrijke rol hebben gespeeld bij het ontstaan van het Papiaments zijn de Cariben en de Arowaken. Relikten van de taal der Cariben vinden we in woorden als Guadirikiri (Aruba), Curiburi (Bonaire) en Wishi (Curacao). Kenmerken van de taal der Arowaken zijn te vinden in woorden als Curacao en Wacao (Curacao). In het geheel van de ontwikkeling van de taal spelen geofysische faktoren zoals het in zee verdwijnen van Atlantis en Poseidon (een deel van Atlantis) eveneens een rol.

De Spanjaarden die in 1499 op deze eilanden aankomen, voeren de meeste indianen weg om te werken aan de bouw van "La Hispañola". In 1634 nemen de Nederlanders deze eilanden over en wanneer de handel in zwarte slaven begint en de Joden op Curacao komen, ontstaat er een kombinatie van talen uit het kontakt van Nederlanders (vrijgelaten blanke slaven) en indianen, Joden (Español Judea Arcaico) en slaven, Nederlanders en slaven. Deze talen ondergaan weer de invloed van het Spaans (Romance Castillano) door de komst van priesters uit Venezuela die het katholieke geloof kwamen verkondigen.

Later ondergaat de taal die zich zo vormt weer invloed van het Engels en Frans. Het boekje van De Castro heeft een zeer onordelijke struktuur; de schrijver plakt de ene opmerking na de andere zonder een duidelijk verband tussen deze opmerkingen aan te brengen, zodat het lezen bijzonder vermoeiend is. De Castro behandelt een geschiedkundig onderwerp waarbij hij teveel kennis van de lezer veronderstelt; sprekend over b.v. Brion, Piar, Murray en Lenz vermeldt hij geen enkel jaartal. Onvolledig is het boek ook doordat een bibliografie ontbreekt, in de tekst worden wel enkele schrijvers en titels van boeken zonder verschijningsdatum vermeld. De Castro gaat in dit werk enigszins arbitrair te werk. Een voorbeeld daarvan is het verband dat hij aangeeft tussen TA in het papiaments en DO in het engels zonder te wijzen op de relatie met Afrikaanse talen en het Spaanse ESTA.

Tot slot zou ik willen zeggen dat de Castro in dit boekje wat betreft de ontwikkeling vanaf 1499 niets nieuws vertelt en dat de uiteenzetting van de ontwikkeling in de periode daarvóór teveel op fantasie schijnt te berusten.

Enrique Muller

Padú Lampe's zelfverlossing

Harmoniologie

Wilt u een gelukkig mens zijn; het beste genieten van wat het leven te bieden heeft; met plezier uw werk doen; succes hebben in zaken; geestelijk en lichamelijk bestand zijn tegen ziektes; een betere vader zijn, een geliefd echtgenoot, een gerespekteerd burger in de samenleving; niet ten prooi zijn aan sexuele begeerten; kortom: wilt u volledig gelukkig worden, dan moet u zich bezig houden met "Harmoniologie". Althans dat is de mening van de bekende Arubaanse schilder, pianist, componist en schrijver Padù Lampe. In de Amigoe van 27 augustus hebt u al een aankondiging van dit werk kunnen lezen, kompleet met een foto van het moment waarop de heer Lampe een exemplaar van zijn boek overhandigde aan de heer J.v.d. Schoot.

Padú Lampe

De heer Lampe houdt zich serieus bezig met goed en kwaad. Dat spitst hij toe op deze vragen: Hoe kan een samenleving het goede betekenen voor alle mensen? hoe kun je het kwaad in de wereld bestrijden? Dat is niet zo moeilijk, zegt de auteur. De mensen veroorzaken voor negentig procent het kwaad bewust, dus ze kunnen het kwaad ook zelf bestrijden. Want ieder mens beschikt over een grote mentale kracht, die weer verbonden is met een universele kracht. De auteur gaat uit van een humanistisch, zeer optimistisch mensbeeld. Lampe gelooft dat de mens in staat is tot zelfverlossing, en hij staat hierin dicht bij het Boedisme. Ten aanzien van dit uitgangspunt zal ik hem niet bestrijden. Lampe heeft het recht om vanuit een optimistisch mensbeeld te redeneren. Tegen de uitwerking van zijn gedachten heb ik wel èèn bezwaar: de simpele, haast naïeve manier waarop hij zijn beweringen doet. In het voorwoord beweert Lampe dat we al onze problemen kunnen oplossen, omdat onze menselijke geest verbonden is met een bron van oneindige kracht, zodat we op het geestelijke vlak zelfs in verbinding staan met de meest verwijderde ster. Zo'n stelling heeft toch wat meer toelichting nodig. De schrijver suggereert dat gebrek aan zelfvertrouwen in veel gevallen de belangrijkste oorzaak is voor een pessimistische levenshouding. Als je nu maar je geest vult met plezierige gedachten, dan kun je het pessimisme bestrijden. Het kost misschien wat moeite, maar je moet tenslotte werken om iets te bereiken. Dat is de teneur van het boek. Je moet er maar vanuit gaan, zegt Lampe, dat er geen probleem is zonder oplossing. Door al die optimistische volzinnen ging ik denken: zou de schrijver zelf wel in zijn therapie geloven? Ik meen in het boek een aanwijzing gevonden te hebben, waaruit blijkt dat Lampe zelf aan het succes van zijn harmoniologie toch wel een beetje twijfelt. Op pagina 43 staat, dat het verstandig is om als echtpaar samen aan harmoniologie te doen. Gebeurt dat niet, dan is een eventuele echtscheiding niet uitgesloten! Twee geloven op èèn kussen, daar slaapt de duivel tussen. En daarmee ondergraaft de schrijver zijn schone theorie, dat je maar moet leren om in harmonie te leven met de universele wetten. Ze zijn mooi bedacht, maar als je echt in moeilijkheden zit, ben je er toch niet veel mee geholpen.

Het boekje is keurig uitgegeven, met op de omslag een foto van de schrijver, die vol zelfvertrouwen in de toekomst blikt. Padù Lampe leeft zelf ongetwijfeld in harmonie met de Universele wetten.

G.Kerssies.

Padù Lampe, Harmoniology. The art and Science of living in Harmony with the Universal Laws. Philadelphia USA 1976.

BERCEUSE VOOR TELEURGESTELDEN

Carel de Haseth

Gave Gedichten

Bij de uitgeverij Flamboyant is de dichtbundel verschenen van Carel de Haseth: "BERCEUSE VOOR TELEURGESTELDEN". Het is een goed verzorgde uitgave, met een vergeelde statiefoto op de omslag (van de ouders van de dichter? Eén van de gedichten heeft als opdracht : "Aan Mère), Deze foto sluit goed aan bij het stemmige donkerbruin van de kaft en het deftige lettertype. De illustraties zijn van José Maria Capricorne. Ik ben er niet weg van.

De titel met het Franse woord berceuse in plaats van wiegelied is erg goed gekozen. Ze weerspiegelt niet alleen de strekking van de bundel, maar ook de sfeer die eruit spreekt, namelijk die van de Franse symbolisten, o.a. Baudelaire en Rimbaud.

Ook bij Carel de Haseth vindt men de vlucht in de droom, die de fin-de-siècle dichters zo typeert, en het gebruik van beelden uit de buitenwereld als symbolen van wat hem innerlijk beweegt: smart om het leven en een weemoedig besef van de onafwendbaarheid van het voorbijgaan van de tijd:

nog werpt het licht zijn schaduw/ op eewenoude muren/ morgen niet meer/ en nooit meer/ na mijn dood

Dit levensgevoel verklaart de beschrijvingen in ijle, vage omtrekken:

er is geen meeuw meer ver van jou/cirkelend steeds om een vraag/.........geen eiland meer in zee/ van onbekende oorsprong of bewoning

De avond speelt een belangrijke rol in de bundel: ze evoceert een sterk gevoel van vermoeidheid. Dit gevoel blijkt niet alleen uit de inhoud van veel gedichten, maar ook uit de vorm van de gedichten. Immers, de meeste gedichten uit deze bundel zijn kort en melodieus, echte wiegeliederen dus, gedichten voor de avond. Ook de stijl is sterk verwant aan die van de Symbolisten: overdadig, met veel alliteraties en vaak behaagzuchtig aandoende rollende volzinnen als de volgende:

vlammende herinneringen aan een ondergaande zon/ veilig opgeborgen in een eindeloos golvende zee van heimwee.

De strekking van de hele bundel lijkt mij gecomprimeerd in het volgende:

je moet rusten vandaag/ van het leven dat je verbruikte/ verspilde in de avond/ verloren liet gaan/ onvervangbaar is het/ onvervangbaar....

Toch zou men Carel de Haseth onrecht aandoen door hem volledig te identificeren met een bepaalde groep dichters uit Europa van de vorige eeuw. Zijn taal is modern en zit vol met bewuste afwijkingen van het "normale" taalgebruik, terwijl ook zijn beeldspraak de alledaagse werkelijkheid durft los te laten. Voor mij is Carel de Haseth een moderne fin-de-siècle dichter, een poète maudit met een zuiver poëtisch gevoel. "Berceuse voor teleurgestelden" is een moeilijke, maar erg gave bundel.

Jules Marchena

Carel de Haseth, Berceuse voor teleurgestelden. Flambovant/P. 1976.

Diana Lebacs

Goede verhalen in Papiamentu

Van de schrijfster Diana Lebacs verscheen eind vorig jaar — nadat zij enkele jeugdboeken in het Nederlands had geschreven — het boekje "Kompa Datu ta konta". Dit boekje bevat zeven korte verhalen voor kinderen met illustraties van de schrijfster zelf. Jeugdboeken in het Papiaments zijn dringend nodig in het kader van het streven de waarde van het Papiaments voor de opvoeding te erkennen. Er zijn ouders die al vertalend vanuit het Nederlands hun kinderen verhalen kunnen vertellen in het Papiaments, maar een heleboel ouders zijn daartoe niet in staat, moeten volstaan met de Kompa Nanziverhalen die ze zelf in hun jeugd gehoord hebben.

De zeven verhalen in "Kompa Datu ta konta" hebben veel overeenkomst met bestaande verhalen via motieven waarvan ik er hier enkele aanduid: — een figuur vindt zichzelf de mooiste, drijft zijn hoogmoed steeds verder en wordt uiteindelijk gestraft. — een lelijk, ongelukkig, maar zeer vriendelijk en karaktervol meisje moet enkele ogenschijnlijk onmogelijke opdrachten uitvoeren, slaagt daarin en wordt uiteindelijk heel mooi en gelukkig. — een echtpaar doet een gevaarlijke belofte, moet de dochter afstaan, die veel later bevrijd wordt door een knappe jongeman.

De schrijfster tracht heel duidelijk de lezers bepaalde uitdrukkingen in het Papiaments te leren, o.a. ook door er extra nadruk op te leggen via vragen aan het eind van elk verhaal. Deze vragen zijn m.i. totaal overbodig; een kind dat een leuk verhaal gelezen heeft, voelt geen behoefte er een "taallesje" van te maken. Een leerkracht die het boek op school gebruikt zal zonder de vragen een veel interessanter gesprek over het gelezen verhaal op gang kunnen brengen. Heel merkwaardig is de didaktische aanpak in het laatste verhaal, "Kon Djaluna a nase", waar Nederlanders geintroduceerd worden die zeggen: "Wat een zonnetje", en de zon tegen de maan zegt: "Loop naar de maan". De Nederlanders zijn hier bewust opgevoerd vanwege de uitdrukking "Loop naar de maan" die een komisch effekt moet hebben aangezien de zon dat zegt tegen de maan. Zoals dan te verwachten valt volgt na het verhaal de vraag wat de papiamentse uitdrukking is voor "Loop naar de maan". Het lijkt mij niet juist de lezers vanuit het Nederlands een Papiamentse uitdrukking te leren, wel andersom. Het is jammer dat de schrijfster het boekje niet door een kenner van het Papiaments heeft laten doornemen voor het naar de drukker te zenden; nu zitten er een paar storende elementen in. De spelling van het Papiaments is zeer inkonsekwent gehanteerd, waarbij soms een duidelijke invloed van het Nederlands blijkt. Enkele voorbeelden: bria/briya; kunuku/woef; hel/snik; blous/hau-hau; kas/Baas; totolica/diki; ley/rei; rooi. In enkele gevallen klopt de schrijfwijze niet met de gangbare uitspraak of benadert de schrijfwijze juist zozeer de spreektaal dat er problemen kunnen ontstaan: — zonzjá i.p.v. zonzá — fe waar bedoeld wordt for di, fo'i — dididi troka i.p.v. disidi di troka. Enkele onjuistheden betreffende het gebruik van het Papiaments: — ningun rospondi i.p.v. ningun kontesta — stuiver i.p.v. locha — lif i.p.v. dushi of kariñoso — un fuerte abrazo i.p.v. un brasa fuerte — niñeta i.p.v. ñetu — Di kon ningun para por a wanta i.p.v. ...no por a wanta...

Diana Lebacs bezit de gave goede verhalen te schrijven, waar kinderen van verschillende leeftijden en ouderen van kunnen genieten. Het blijkt echter wel moeilijk een taalkundig evenwichtig boek te schrijven door het ontbreken van o.m. een degelijk Papiaments woordenboek. Een auteur is gedwongen zelf bepaalde beslissingen te nemen t.a.v. spelling en zinskonstruktie waardoor gemakkelijk inkonsekwenties ontstaan. Het is te hopen dat veel basisschoolleerkrachten dit boek zullen aanschaffen en tijd zullen vrijmaken om hun leerlingen deze Papiamentse verhalen voor te lezen en zelf te laten lezen..

Enrique Muller

Diana Lebacs, Kompa Datu ta Konta. Korsow 1975

Antilliaans boekennieuws